

İNCELEME VE ELEŞTİRİLER

Hakikat Peşinde "Çin U Maçın'e Gitmek" veya "Sözün Mülkiyeti": Ali Murat Özdemir, 2008, *Sözün Mülkiyeti (Hukukun Ekonomi Polisiği)*, Dipnot Yayınları, Ankara, 272s.

"İlim-irfan" dünyasının netameli konularından biridir hukuk. Öyle ki gölgesi kendisinden ağır olup, haşa, yanına yaklaşılmaz/yaklaşılamaz. Zor bir iştir "hukuk"a bulaşmak, onunla teşne olmak, aşık atmak. Ali Murat Özdemir, "hukukun ekonomi polisiği"ni anlatmak için sözün mülkiyeti" ile cebelleşmeye karar vermiş. İyi de etmiş. Bize görüntünün ardındaki gerçeği göstermek açısından çok emek harcamış. "Soruları olmayan cevaplara" sorular sormuş; yanıt verilmeyen meselelerde de lafını sakınmadan sorular sormuş. Hayır! Öyle, "her şeyi yazdım, bitirdim; buyurun okuyun" dememiş. Gelin, hep birlikte düşünelim demiş; düşünmeğe çağırılmış. Bu "ölü zamanlarda", olmayacak bir işe kalkışmış. Umar ve dilerim ki karşılığını bulur.

"Sözün mülkiyeti", hukukun kasvetli, sırlı dünyasının kapısını aralayıp, "korkulacak ne var ki" sorusunu sormuş, külliyen bir yanıtı vermekten kaçınır gibi yapsa da "labirentlerinin" içine sakladığı yanıtlar ile bir hayli ipucu da vermiş. Böyle olduğu için de "kolay okunur" bir kitap olmak yerine, simi çözülmüş aynaların "sırlı" dünyasında gezinmeğe çağrıda bulunmayı tercih etmiş.

"Sözün mülkiyeti" hakikat peşinde koşarken sağlam bir pusula edinmiş, ferî sönmeyen bir fener edinmiş; öyle çıkmış yola. Ol sebeple, en karanlık dehlizlerden geçerken, en umarsız yarlardan atlarken, biçare kalmamış. Ve, bize o kasvetlilik dünyası olan hukukun, üretim ilişkileri içindeki kırılğanlığını göstermekte bir adım daha atmış. Egemen "hukuk" söyleminin cazibesine kapılmamış, "baştan ve yoldan" çıkmamaya büyük özen göstermiş. Bu nedenle pek yerinde olarak "Hukuki bilginin 'apaçık' bir gerçek olarak kabul edilen önvarsayımları fikri emek süreci ve üretim süreci içerisinde bir şeyler esaslı olarak dönüşmeden sorgulanmaz" demiştir. Ve, "sözün mülkiyeti", egemen söylemin tersine, "hakikati" anlamak, güncel sorunlara müdahale etmek için başka bir yere bakmak gerektiğine dikkatleri çekmek ister ki, bu Marksist perspektiften başka bir şey değildir. Kuşkusuz, temel amaç, düşünmeğe çağrıdır. Evet, evet, temel amaç bu kadar "masumdur" ve bir "kaderi" kırmaya yöneliktir. Tıpkı Zeki Demirkubuz'un filmlerinde olduğu gibi.

"Sözün mülkiyeti" bize "yasaların ruhunu" anlatır, hakikatin özüne inerek. "Hangi yasa niye çıkar, niye bugün çıkar" sorularını sorar, sorgular. Elindeki pusula ile doğru yere varıp, elindeki fener ile "olgunun" üstüne ışık tutar. Öyle ki, bu pusula ve ışık, emek ile sermaye arasındaki ilişkileri düzenleyen "hukuk"u çırılçıplak ve suçüstü yakalayıp; bize ne işe yaradıklarını gösterir. Kuşkusuz, bütün bunları yaparken "iktidarın" ne olduğunu ve ne işe yaradığını da gösterir; iktidar ile hukuk arasındaki o "netameli" ilişkiyi gizleyen "kirli örtüyü" aralar. Bu aradan

sızan ışık "hakikati" görmek için yerelidir; kuşkusuz, kör olmamak ya da gözleri kapatmamak koşulu ile.

Hakikati arayış, hukukun ekonomi politiği olarak kavramlar üzerinden düşünüp soracaksa, kaçınılmaz olarak "üretim ilişkilerini", "emek piyasalarını", "bölüşüm ilişkilerini" tartışmanın merkezine koyacaktır. "Sözün mülkiyeti" hukukun baskın anlayışında olduğu gibi davranıp, bu tartışmadan kaçınmaz; tersine bu kavramları bir hakikati anlamının "olmazsa olmazları" yapıp; bu kavramlar üzerinden hukuk sorgular. Ve, hukukun hiç de masum olmadığını, "hukukun üstünlüğü" söyleminin nasıl da yanıltıcı olduğunu gösterir. Kuşkusuz, sermaye cephesinin hukukudur sorgulanan, masum olmadığı gösterilen.

Bir yeni üretim biçiminin, bir yeni üretim ilişkilerinin hukuku doğarken şöyle haykırmışlardı: "Laissez faire, laissez passer: Bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler". Kapitalist toplumu ve bu toplumun hukukunu anlatan en veciz sözdür bu. "Sözün mülkiyeti" için ise söylenecek olan şudur: "Laissez lire: Bırakınız okusunlar".

"Sözün mülkiyetini" okuyun; zira, "**De te fabula narratur!**".

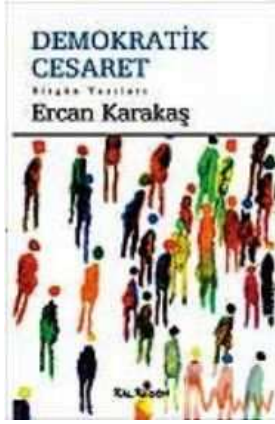
Yüksel Akkaya

Prof. Dr.

Gazi Üniversitesi

E-posta: akkayayuksel@yahoo.com

Ercan Karakaş, 2007, *Demokratik Cesaret: Birgün Yazıları, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 256s.*

Ercan Karakaş'ın, tekelci/büyük sermayenin sahip olmadığı, yani gerçekten bağımsız ve bir o kadar önemli olan, Sol çizgide kendini konumlandırmış olan Birgün gazetesinde yayınlanan yazıları derlenip, Kalkedon Yayınları arasında **Demokratik Cesaret** adıyla basılmış. Demokratik Cesaret birçok açıdan önemli bir yayındır. Bunların başında yazarın, Ercan Karakaş, siyasette sergilediği duruşu gelmektedir.

Ercan Karakaş, Türkiye'de birçok siyasetçi ile karşılaştırmalı kısa olsa da, sosyal demokrat siyasetin pratiği içinde uzun zamandır yer almaktadır. Karakaş, sosyal demokrat bir partinin üyesi olarak (İstanbul) il başkanlığı, milletvekilliği, bakanlık ve Sosyal Demokrasi Vakfı (SODEV) gibi sivil toplum örgütü kuruculuğu ve önderliği görevlerinde bulunmuştur. Daha da önemlisi, Aydın Cıngı'nın da Demokratik Cesaret'in önsözünde belirttiği gibi, olaylar/sorunlar karşısında duruşunu-eylemlerini belirlerken "ilkeye ve fikre dayalı... bir politikacı" olarak bilinmesini sağlayacak bir tutarlılık içinde hareket etmiş olmasıdır. Bu özellikleri taşıyan siyasetçilerin Türkiye'de ender görülmesi, Ercan Karakaş gibi siyaset adamlarının değerini daha da artırdığını söylememize olanak vermektedir.

İlkesel-düşünsel duruşla da bağlantılı olan, Demokratik Cesareti önemli kılan diğer bir özellik de, Türkiye’de ve Dünya’da yaşanan olumlu-olumsuz gelişmelere **sosyal demokrat bakış açısıyla yaklaşmış** olmasıdır. Diğer bir ifade ile, Demokratik Cesaret bize, Türkiye’de ve Dünya’da karşı karşıya kalınan sorunlara Sosyal Demokrasinin ortaya çıkışının nedeni de olan eşitlik, özgürlük ve dayanışma gibi ilkeler / değerler çerçevesinde değerlendirilmesini sunmaktadır. Bu noktanın gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Zira farklı bir bakış açısı ile hem farklı sorunlar öne çıkarılacaktır hem de sorunlar farklı değerlendirilecektir. Bu farklı yaklaşımın sonucu ise, sorunları çözmek için üretilen önerilerin öncelik sıralamasının belirlenmesi olacaktır. Bir örnekle, ne söylemek istediğimizi daha iyi gözler önüne serebiliriz.

Türkiye’nin karşı karşıya olduğu sorunlara veya Türkiye’de ve Dünyada yaşanan gelişmelere neo-liberal bakış açısıyla yaklaşan birisi, önceliği (serbest) piyasa istikrarı, devletin (IMF ve DB merkezli politikalarla) yeniden yapılandırılması (küçültülmesi), sosyal güvenlik sisteminin sadece ekonomik yükü ve iktisadi yapının küreselleşmeye uyumlandırılması gibi konulara öncelik verecektir. Toplumsal, iktisadi ve siyasi yapının bu (iktisadi liberal) bakış açısına göre yeniden yapılandırılmasının Türkiye’nin bütün sorunlarını çözeceğini öne sürecektir.

Oysa Ercan Karakaş’ın Demokratik Cesaret ile tipik biçimde temsil ettiği ve gösterdiği sosyal demokrat bakış açısından yaklaşıldığından, Türkiye’nin yukarıdakilerden oldukça farklı sorunları sıralanacak ve öncelikler farklı belirlenecektir. Bir sosyal demokrat da Türkiye’nin toplumsal, iktisadi ve siyasi yapılarının değiştirilmesinin/dönüştürülmesinin gerekliliğini ileri sürecektir ancak, öncelikleri ve uygulamaya koyulmasını istediği politikalar farklı olacaktır. Sosyal demokratlar da liberaller gibi, demokrasi çerçevesinde eksikliklerden veya demokratikleşmeden bahseder ama demokrasiye çok geniş çerçeveden yaklaşarak, demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarıyla hayata geçirme yönünde savaşım verirler. Sadece temsil mekanizmaları veya iktidarı ele geçirmeye odaklanmış siyasal parti siyaseti bağlamında demokrasi ile değil, siyasal partilerin kendilerinin de demokratik işleyişe sahip olmasını, çok geniş anlamda örgütlenme özgürlüğünü, bağımsız medya, derin devlet-mafya gibi oluşumlara şiddetle karşı olmak, cinsler arasındaki eşitsizliğin yaşandığı her alanda ortadan kaldırılmasını, demokrasinin geliştirilmesinin gerekleri olarak öne sürer. Diğer bir deyişle, Sosyal demokrasi/sosyal demokratlar, Liberalizmin/liberallerin ortaya attığı ancak siyasal/hukuksal alanla sınırlı tuttuğu ve Sosyal demokrasinin geliştirilmeleri için ortaya çıktığı *eşitlik* ve *özgürlüğün* toplumsal, iktisadi ve siyasal yaşamın her alanına hakim kılmaya çalışı(la)r.

Sosyal demokrasi, eşitlik ve özgürlüğün siyasal ve hukuki alanda veya serbest piyasada uygulanması ile yetinmez. Bu kavramların uygulamada da bir anlam ifade etmesi için çalışır. Yani insanlara özgürsünüz demekle kalmaz, onları özgürleştirmek için çalışır. Diğer bir ifade ile, Sosyal demokrasi; demokrasi, yasalar önünde eşitlik ve özgürlük bireylerin/insanların özgürleşmesi için önemli olduğunu kabul eder ama, bunları anlamlı kılacak olan düzenlemelerle desteklenmesi gerektiğini savunur. Sosyal demokrasiye göre, eşitlik ve özgürlüğü anlamlı kılacak olan ilke, *dayanışmadır*.

Dayanışma, insanlara insan olmaları dolayısıyla sahip oldukları hak/eşitlik ve özgürlüklerini kullanmalarını olanaklı hale getirecek olan ortamı/araçları sunma üzerine inşa edilmiştir. Dayanışma, refah devleti, sosyal güvelik sistemi, tam istihdam (çalışmak isteyen herkese iş olanağı sunulması), adaletli gelir dağılımı ve vergi sistemi, fırsat eşitliğini anlamlı kılacak olan ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetlerinin sunulması olarak uygulamada ifadesini bulur. Ailesinin gelir düzeyi ne olursa olsun, çocuklara iyi bir eğitim sunamayan bir sistemde/yapıda fırsat eşitliğinden bahsedilemez, çünkü o çocuklar yoksul bir aileye doğmaları ile belirlenen talihsiz kaderlerini yenmeleri için olmazsa olmaz olan iyi eğitim (okul öncesinden üniversiteye) olanağına sahip olmadıklarından anne-babalarının yoksul/yoksun kaderlerini devam ettireceklerdir. Aynı şekilde yoksul olan vatandaşların sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlayacak (ücretsiz) bir yapı kurulması ile ancak, insanların hak ve özgürlüklere sahip olmalarını anlamlı kılacak ve hak ve özgürlüklerini kullanmasının ön-şartı olan sağlıklı ruhsal-bedensel yapıya sahip olması olanaklı kılınacaktır. Sağlıklı bir bedene-ruha sahip olmayan bir insan, diğer insanlarla eşit ve özgür olması hiçbir şey ifade etmeyeceğine ilişkin düşünceye birçok insanın katılacağını ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Sosyal demokrasinin, Liberalizm veya muhafazakar düşüncelerden farklılığı dayanışma ilkesini hayata geçirecek mekanizmalar/politikalar konusunda da ortaya çıkmaktadır.

Sosyal demokrasiye göre, dayanışma ilkesini hayata geçirecek olan, refah devleti kavramında kendini bulan hizmetlerin sunumu, kişiler veya vakıflar değil, kamu/devlet tarafından yapılmalıdır. Refah devleti hizmetlerini almak, koşulları uyan herkes için bir haktır ve kişilerin/vakıfların vicdanı (sadaka ilkesi ile) çerçevesinde çalışan yöntemleri dışlar.

Kamu/devlet tarafından dayanışma ilkesinin hayata geçirilmesi çerçevesinde sunacağı ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetlerinin finansmanı / kaynağı, ki (iktisadi) Liberalizmin şiddetle karşı çıktığı da budur, vatandaşlardan gelirlerine göre vergiler olarak ortaya konmuştur. Sosyal demokrasiye göre, bu hizmetler ücretsiz sunulmalı, ve böylece vatandaşlar arasında dayanışma hayata geçirilebilecektir. Sosyal demokrasinin, Liberalizmden farklılığı, sadece eşitlik, özgürlük ve dayanışma ilkelerini tanımlamasında veya bu ilkeleri hayata geçirmek için ileri sürdüğü mekanizmalar ile sınırlı değildir.

Sosyal demokrasinin diğer bir farklılığı da, bu ilkelerin uluslararası boyuta taşınmasında ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden olsa gerek, Devid Held **Küresel Sosyal Demokrasi** kavramını ortaya atmaktadır. Sosyal demokrasinin ortaya çıkışından beri savunduğu ve farklı koşullarda farklı politikalarla hayata geçirmeye/geliştirmeye çalıştığı eşitlik, özgürlük ve dayanışma ilkelerinin uluslararası boyuta taşınması anlamına gelen Küresel Sosyal Demokrasi, Avrupa Birliği (AB) gibi ulus-üstü yapılanmalarda, Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB veya DB) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO veya DTÖ) gibi uluslararası örgütlerde, gelişmiş ülkelerin egemenliğine son verilmesi veya gelişmekte olan ülkelerin ağırlığının artırılması veya dünya ticaretinin gelişen ülkeler yönünden adaletsiz işleyişinin ortadan kaldırılması yönünde çözümler önermektedir. Bu çözüm önerileri hayata geçirilebilirse, uluslar arasındaki eşitsizliğin giderilmesi ve ulusların özgürlüğü ile uluslar arasında

dayanışmanın hayata geçirilmesi yönünde önemli adımlar atılmış olacaktır. İşte ancak bu adımlar sayesinde, ulusal ve uluslararası düzeyde açlık, yoksulluk ve bunlarla bağlantılı çocuk işçiliği, insan ticareti, şiddet ve anti-demokratik rejimler gibi sorunların ortadan kaldırılması olanaklı olacaktır.

İşte eşitlik, özgürlük ve dayanışma ilkeleri çerçevesinde özetlenen sosyal demokrat yaklaşımı Türkiye özelinde Ercan Karakaş'ın **Demokratik Cesaret** kitabında açık biçimde görmek mümkündür. Karakaş, Türkiye'nin sorunlarını şu başlıklar altında kategorize edebileceğimiz biçimde sıralamaktadır: demokrasi, yoksulluk, eğitim, kadın hakları, sosyal demokrat partilerde parti-içi demokrasi, istihdam, sosyal güvenlik, nükleer enerji, siyasette değişim/reform. Uluslararası boyutta ise, AB, ulus-üstü ve uluslararası örgütlerin yapıları, Avrupa sosyal demokrat partilerine ilişkin değerlendirmelerini toplu halde bizimle paylaşma olanağı sunmaktadır.

Sosyal demokrat bakış açısıyla Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunları, daha uzun ele alan çalışmalar yapmak gereği şüphesizdir. Ancak bu tür kısa ve öz yazılar da, daha büyük bir kitleye ulaşma olasılığı/olanağı taşıması nedeniyle, mutlaka olması gereken eserlerdir.

İşte bu nedenlerden dolayı, sadece kendisini sosyal demokrat gören değil, hem Türkiye'nin sorunlarını gerçekten farklı bir bakış açısından değerlendirmesini okumak/görmek isteyenlere hem de 1980 sonrasında Yeni Liberalizm merkezli kamusal politikaların eksikliklerini/sonuçlarını görmek isteyenlere Ercan Karakaş'ın Demokratik Cesaret kitabına bir şekilde ulaşmalarını ve de okumalarını salık veririm.

İhsan Kamalak

Yrd. Doç. Dr.

Mersin Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

E-posta: ihsanmersin33@yahoo.com

Feroz Ahmad, 2006, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, çev. S. C. Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 274s.

Prof. Dr. Feroz Ahmad Hint kökenli Türkiye ve Osmanlı tarihçisidir. Lisans eğitimini Delhi Üniversitesi Tarih bölümünde aldıktan sonra Londra Üniversitesi'ne gitmiş ve burada "Türk Politikasında İttihat ve Terakki Partisi 1908-1913" konulu doktora tezi hazırlamıştır. Columbia ve Massachusetts Üniversitelerinde öğretim üyeliği yapan Ahmad, 1978 yılında profesör olmuştur. 1980-1981 yıllarında Harvard Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nde dersler vermiştir. 2005 yılından itibaren ülkemizde Yeditepe Üniversitesi'nde ders vermeye başlamıştır ve halen aynı üniversitenin Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ile Tarih bölümlerinin başkanlıklarını yürütmektedir. Ahmad'ın Türkçeye çevrilen eserleri arasında; "İttihat ve Terakki", "Modern Türkiye'nin Oluşumu", "İttihatçılıktan Kemalizm'e", "Demokrasi Sürecinde Türkiye" ve "Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi" yer almaktadır.

Tarih belki de sosyal bilimler içinde nesneliliği en çok tartışılan bilim olagelmıştır. Genel olarak da belirli ideolojik-siyasi tutumları destekleyen ve aktaran, dikte eden bir alan formunda algılanmıştır. Oysa en basit tanımıyla tarih geçmişten günümüze yaşanan süreci (olduğu gibi) aktaran bilim dalı olarak ifade edilmektedir. Ancak farklı ülkelerin tarihe ilişkin değerlendirmelerinde kendi öznel yapılarının etkisi fazlasıyla hissedilmektedir. Özellikle siyasi tarih ve savaşlar tarihinde bu etki daha da net biçimde görülebilmektedir.

Bu çalışmada incelenen kitap aslında tam da yukarıda sayılan sıkıntıları içermediği için en baştan kendini önemli kılmaktadır. Feroz Ahmad'ın kaleme aldığı "Bir Kimlik Peşinde Türkiye"; Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti tarihini objektif kriterlerle aktaran bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitabı okuyanların/okuyacak olanların daha net bir biçimde görebileceği gibi, herhangi bir kesime yaranma ve bir ezberi aktarma kaygısı taşımayan bir çalışma özelliği taşımaktadır. Çalışmanın bu özelliği yazarın şu ifadesinde daha iyi anlatılmaktadır: "Son dönem Osmanlı İmparatorluğu ya da modern Türkiye hakkında yazarken, asla sadece diğer tarihçiler ve sosyal bilimciler tarafından okunan, tarihçilere tarih öğreten biri olarak yazmadım. Dışarıdan bakan birisi olarak ve ilgi sahibi okuyucuya konuyla ilgili analitik, nesnel ve kolay okunabilir bir inceleme sunma amacını taşıyarak yazdım." (s. xv-xvi).

Yazar kendisinin de belirttiği gibi, ele aldığı döneme ilişkin oldukça nesnel bir yaklaşımda bulunmuş ve gereksiz ayrıntı ve süslemelerden uzak durarak net bir biçimde oldukça uzun bir dönemi, ön plana çıkan özellikleriyle aktarmıştır. 1300-2006 arası dönemi bu kadar kapsamlı ama bir o kadar da özet biçiminde kaleme almak muhtemelen oldukça zahmetli ve ciddi bir çalışma sürecinin ürünüdür.¹ Batılıların, Osmanlıları da kapsayan biçimiyle kullandıkları anlamıyla, Türk tarihini ele aldığı çalışmasını yedi bölümden oluşturan yazar, eserinin sonuna bir de kronoloji eklemiş ve ele aldığı süreci; Osmanlı açısından her padişahın dönemi ve önemli olaylarıyla, Cumhuriyet dönemi açısından da önemli yıllar ve yaşanan olaylarla sıralayarak okuyucuya derli toplu biçimde sunmuştur. Ayrıca her bölümün sonuna eklediği okuma önerileri ile de ilgi düzeyine göre okurun daha kapsamlı bilgiye ulaşabilmesinin yolunu açmıştır.

Birinci bölümde yazar; öncelikle Türk boylarının Anadolu'ya girdiği 1071'den başlayarak Selçuklular dönemine değinmiş ve o dönemde Selçukluya bağlı bir beylik olan Osmanlıların nasıl önce devlet, sonrasında ise imparatorluğa dönüştüğünü ele almıştır. 1789'a kadar olan süreci aktaran bu bölümde Osmanlı'nın devlet ve örgütlenme yapısı, toprak sistemi, ordu ve devşirme sistemi ile devletin imparatorluk yolundaki büyüme süreci irdelenmektedir. Daha sonra ise yazar; Osmanlı'nın duraklama ve gerileme süreçlerine giriş nedenlerini incelemiş ve bu süreçte yaşanan iç ve dış olayları kaleme almıştır.

1789-1908 yıllarının ele alındığı ve yazarın "Reformdan Devrime" alt başlığını verdiği ikinci bölümde; yenileşme çabaları ele alınmakta, Osmanlı'nın

¹ Benzer bir çalışma için bkz. Akşin, S., 2008, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul. Ayrıca, daha kapsamlı çalışmalar olarak şunlara bakılabilir: Kolektif, 2000, *Türkiye Tarihi (5 cilt)*, Cem Yayınları, İstanbul; ve Tekin, N. T., 2006, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Sözlüğü*, Ege Yayınları, İstanbul.

diplomatik, bürokratik özellikle de ekonomik açıdan Batı egemenliğine girdiğine vurgu yapılmaktadır. Tanzimat ve Islahat fermanları, I. Meşrutiyet dönemi ve bu süreçte gerçekleştirilen idari, mali ve toplumsal reformlar ve etkileri incelendikten sonra bölüm sonlandırılmaktadır.

1908-1918 arası dönemin aktarıldığı üçüncü bölümde ilk olarak II. Meşrutiyet'in ilanı ve o süreçte yaşanan olaylar ele alınmakta, Balkan Savaşları'nın etkilerine değinilmekte ve imparatorluğun I. Dünya Savaşı'na giriş süreci, savaş döneminde yaşanan gelişmeler ve çöküş dönemi ele alınmaktadır.

"Kemalist Dönem" alt başlığını taşıyan dördüncü bölümde, öncelikle Atatürk'ün yaşam öyküsüne yer verilmiş, Kurtuluş Savaşı'ndan cumhuriyetin ilanına kadar yaşanan süreç aktarılmıştır. Daha sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti devleti ve Atatürk'ün kısa zamanda gerçekleştirdiği devrimlerle ülkenin gelişmesi ve kalkınması için hayata geçirdiği uygulamalar aktarılmıştır. Kemalistlerin hedefledikleri yeni devlet anlayışını yazar şu şekilde ifade etmektedir: "Kemalistler toptan bir ekonomik, toplumsal ve siyasi dönüşüm istiyorlardı. Devleti artık geleneksel toplum kuralları ve sembolleriyle yönetmek istemiyor, Türkiye'yi 20. yüzyılda hızla ilerletecek yeni, laik bir ideoloji yaratmak istiyorlardı. Kemalistler, Batı'nın materyalizmini, teknolojisini, modern silahlarını, fikirleriyle beraber benimsemek, böylelikle toplumu, kelimenin en geniş anlamında dönüştürmek istiyorlardı. Bu, dinin devletten ayrıldığı değil, devletçe kontrol edildiği laik bir toplum yaratmak demektir. Onlar için çağdaşlık ekonomik ve toplumsal boyutlarla birlikte siyaseti ve kültürü de içeren geniş bir bütünlüktü. Geleneksel, ataerkil toplumlarını kökten ıslah ederek hem çağdaşlığı hem çağdaşlaşmayı başarmak istiyorlardı. 1923 sonrası Kemalizm'in siciline bakarsak rejimin gelenekselcilikten baş döndürücü bir hızla modernliğe doğru ilerlediğini görürüz" (s. 104).

Yazar beşinci bölümde 1938-1960 yılları arası dönemi ele almış ve "Çok Partili Siyaset ve Demokrasiye Doğru" alt başlığını kullanmıştır.² Atatürk sonrası Türkiye'nin anlatıldığı bu bölümde İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı, soğuk savaş sürecinde Türkiye'nin durumu ve tutumlarına değinilmiş, çok partili hayata geçiş süreci ele alınmış ve iktidarı ele geçiren Demokrat Parti dönemi aktarılmıştır. 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ve ülkede darbe yaşanmasına yol açan nedenlerin incelenmesiyle bölüm sonlandırılmıştır.

"Askeri Vasiler" başlığını taşıyan altıncı bölümde 1960-1980 arası dönem ele alınmıştır. Yazar bu dönemi; "27 Mayıs 1960 askeri darbesini takip eden süreç, Türk siyasal, toplumsal ve ekonomik hayatında yeni bir dönem başlatmıştır" (s. 147) ifadesiyle değerlendirmektedir. 1961 Anayasası, halka birçok hak tanıyan demokratik bir anayasa olarak nitelendirilmekte, devletin sosyal devlet özelliklerine sahip olduğu ve ekonomide hem gelişme hem de büyümeyi hedefleyen bir programın benimsendiği ifade edilmektedir. Bu süreçte yaşanan toplumsal değişiklikler ele alındıktan sonra, ülkede yaşanan çalkantılı yıllara değinilmekte ve ülkedeki olumlu havanın dağılmasıyla yaşanan 12 Mart 1971 askeri müdahalesi ve müdahale dönemi aktarılmaktadır. Müdahale sonrasında da ülke koşullarının düzelmediği, iktidara gelen hiçbir hükümetin (koalisyon

² Bu döneme ilişkin kapsamlı bir çalışma için bkz: Karpat, K. H., 1996, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, AFA Yayıncılık, İstanbul.

hükümetleri) istikrarı sağlayamadığı, artan siyasi şiddet ve toplumsal kutuplaşmanın yeni bir askeri müdahale için ortam hazırladığı ve sonuçta da 12 Eylül 1980 askeri darbesinin gerçekleştiği süreç ele alınmaktadır.

1980-2006 dönemini aktaran ve "Ordu, Partiler ve Küreselleşme" başlıklı yedinci ve son bölümde yazar; 1980 sonrası Türkiye'yi aktarmaktadır. Darbe sonrası yaşanan baskıcı ve yasaklı dönem, ardından tekrar başlayan sivil düzen, ABD-AB-IMF ve DB ilişkileri, Kürt sorunu, Kıbrıs meselesi, yaşanan ekonomik ve siyasi krizler gibi döneme damgasını vuran olaylar ele alınmıştır. Bölümün sonunda ise 2002'de iktidara gelen AKP dönemi uygulamaları ve gelişmeleri ele alınmış ve ülkenin geleceğine ilişkin bazı temel varsayım ve öngörülere yer verilmiştir.³

Feroz Ahmad yaklaşık 700 yıllık bir süreçte yaşananları tabiri caizse cimbrizle ayıklayarak bu çalışmayı ortaya koymuştur. Nesnel bir biçimde bilgi sahibi olmak isteyen herkesin yararlanabileceği, akıcı ve yazarın da arzuladığı gibi kolay anlaşılabilir bir eser karşımızda durmaktadır. Siyaset ya da tarih bilimci gözüyle değil, yaşadığı coğrafyaya meraklı gözlerle bakan herkes için kılavuzluk edebilecek nitelikteki bu kitap tarihin de anlaşılır, nesnel bir şekilde ele alınabileceğine güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Cem Ergun

Araş. Gör.

*Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
E-posta: tusawi@hotmail.com*

Metin Lütfi Baydar, Hüseyin Gül ve Ata Akçıl, 2007, *Bilimsel Araştırmanın Temel İlkeleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta, 270s.

Prof. Dr. Metin Lütfi BAYDAR, Doç. Dr. Hüseyin GÜL ve Doç. Dr. Ata AKÇİL tarafından hazırlanan "Bilimsel Araştırmanın Temel İlkeleri" adlı kitap çalışması, bilimsel araştırma ve yöntem giriş niteliğinde önemli bir eserdir. Bu çalışma bilimsel araştırma yapmaya yeni başlayanların, lisans ya da lisansüstü tez çalışması yapanların el altı kitabı niteliğinde hazırlanmıştır. Aynı zamanda konuların anlatımında örneklere ve uygulamalara ağırlık verilmiş bir kaynak kitap olma özelliği taşımaktadır. Kitabın akışı içinde verilmesi uygun olmayacak ancak konuların anlatılması açısından ya da uygulamalı çalışma açısından önem taşıyan bilgiler on dört ayrı ek biçiminde kitabın sonuna, kitap içinde ilgili yerlerde atıflar verilerek yerleştirilmiştir. Kitap, genel olarak kavramsal ve kuramsal çerçeveyi vermenin yanında, tez ve araştırma projeleri hazırlamaya yönelik uygulamalı çalışma yapmak isteyenler için de önemli bir temel eserdir. Özellikle toplanan verilerin SPSS programında (sosyal bilimler için istatistiksel veri analizi programı) işlenmesi perspektifi ile ilgili konuların ele alındığı, kod anahtarı, SPSS uyumlu soru türleri gibi konulara açıklık getirildiği görülmektedir.

³ 2000 sonrası dönem için bkz: Keyman, E. F., 2005, *Değişen Dünya Dönüşen Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Ancak eser, basit bir giriş kitabı olmanın ötesine giden özellikler de taşımaktadır. Bilimin ve bilim felsefesinin insanlığın ilk çağlarından günümüze gelişimi ve insanoğlunun yaratıcı çabaları üçüncü bölümde kısaca ele alınmıştır. Kitabın başlangıçtaki iki bölümünde bilgi felsefesine ve bilim anlayışına, son bölümünde ise bilim etiğine yer verilmiştir.

"Bilimsel Araştırmanın Temel İlkeleri" adlı çalışmanın diğer özgün bir yönü de farklı bilim alanlarına hitap ediyor olmasıdır. Eser, fen bilimleri ve sosyal bilimler alanlarına olduğu kadar, sağlık bilimleri ve güzel sanatlar alanlarına da hitap eden, açık ve kolay anlaşılır bir biçimde ve dille yazılmıştır.

Kitap on iki bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm, bilgi ve bilgi türlerine ayrılmıştır. Bu bölümde bilimsel bilginin diğer bilgi türlerinden nasıl ayrıştığı ortaya konmaktadır. Ayrıca, bilimsel bilginin üretim sürecini ifade eden bilimsel yöntem de bu bölümde ele alınmaktadır. Bilimsel bilgi, post-pozitivist bir biçimde şöyle tanımlanmaktadır: "Bilimsel bilgi, konusu ve uzamı belli, sonlu, zamanlı, gözlemlenebilen, hakkında veri toplanabilen ve/veya ölçümlenebilen olay ve olgulara açıklama, soru ve sorunlara yanıt getiren, *bilimsel yöntem ve teknikler* kullanarak elde edilmiş, *sınamaya açık bir yanıt, bir önerme* olarak adlandırılabilir" (s. 8). Bu bölümde ayrıca "Güzel Sanatlar ve Bilim" alt başlığı ile yaratıcı sanatlarda bilim ve bilgi anlayışına kısaca yer verilmiştir.

İkinci Bölümde ise bilimin tanımı, özellikleri ve amaçları incelenerek, bilim sınıflamalarına yer verilmiştir. Ayrıca, ampirik ya da pozitivist bilim anlayışı ile buna yapılan eleştiriler ele alınmıştır. Yazarlar bilimi şöyle tanımlamaktadırlar: "Bilim, belirli bir kuramın ya da yaklaşımın ışığında, yansız-objektif olarak, bilimsel yöntem ve teknikler kullanarak toplanmış; güvenilir, geçerli ve mantıksal ya da kuramsal bir ilişki içinde tutarlılığı olan bilgi topluluğudur" (s. 35).

Üçüncü Bölümde bilimin ve bilim felsefesinin insanlığın ilk çağlarından günümüze gelişimi kısaca ele alınmaktadır. Bu bölümde de modern bilim anlayışının gelişimine önemli katkıları olan Leonardo da Vinci, Galileo Galilei, Francis Bacon, Rene Descartes, David Hume, Karl Popper, Thomas Kuhn gibi düşünürlere yer verilmektedir. Dördüncü Bölümde bilimsel araştırma tanımlanarak, bilimsel araştırmanın aşamaları detaylı olarak ele alınmaktadır. Yazarlar bilimsel araştırmayı şöyle tanımlamaktadırlar: "Bilimsel araştırma; bilimsel yöntem kullanılarak, gözlemlenebilir, ölçümlenebilir, konusu ve uzamı (mekanı) belli, sonlu, zamanlı, özgün olay, olgu ve sorunlar hakkındaki araştırma soru ya da sorularına güvenilir, geçerli, tutarlı ve sınanabilir yanıt arama ve bilgi üretme sürecidir." (s. 79). Bilimsel araştırmanın on beş ayrı basamağı ayrı ayrı kısaca incelenmektedir. Bilimsel araştırma sürecine ilişkin temel kavramlar ise Beşinci Bölümde tanımlanmaktadır.

Altıncı Bölüm, değişken, değişkenlerin türleri, araştırma hipotezi, araştırma hipotezinde yer alan kavramların nasıl ölçümlenebilir ya da işevuruk değişkenlere dönüştürüleceği gibi konularının işlenmesine ayrılmıştır. Yedinci Bölümde bilimsel araştırma türleri sunulmaktadır. Normatif-görgül (pozitif) araştırmalar; laboratuvar ve alan (tarama ya da *survey*) araştırmalar; temel ve uygulamalı araştırmalar; nitel ve nicel araştırmalar gibi sınıflamalara yer verilmektedir. Bilimsel araştırmalar ayrıca, betimleyici (*descriptive*) araştırmalar, açıklayıcı (*explanatory*) araştırmalar ve öngörü ve kontrol amaçlı araştırmalar

olarak da sınıflandırılmaktadır. Sekizinci Bölümde evren, örnekleme ve örneklem konusu işlenmektedir. Dokuzuncu Bölümde ise veri toplama ve çözümleme teknikleri incelenmektedir. Özellikle, gözlem, anket, görüşme, zaman serisi analizi, içerik çözümlemesi, göstergibilim (semiotik) ve durum ya da örnek olay çalışması (*case study*), fayda-maliyet analizi teknikleri daha detaylı olarak ele alınmaktadır. Onuncu Bölümde, araştırma bulgularının nasıl yazılacağı ve sunumunun etkin olarak nasıl yapılacağı konuları işlenmektedir. Bu bölümde alıntı-atıf yapma teknikleri olarak dipnot tekniği ve metin içi kaynak gösterme yöntemleri açıklanmakta ve örneklendirilmektedir.

On Birinci Bölüm, tez yazımı konusunun detaylı olarak işlenmesine ayrılmıştır. Tez sürecinin aşamaları, tez konusu seçimi, araştırma sorusunun seçimi, araştırma sorusu seçiminde dikkat edilecek noktalar, tez başlığı, tez hipotezleri, araştırma yönteminin saptanması, tez önerisi ve tez önerisi hazırlamak için pratik bilgiler, tez bölümleri gibi konulara yer verilmektedir. On İkinci ve son bölüm ise, bilimde ve bilimsel araştırma sürecinde etik ile bilim insanlarının etik ve sosyal sorumlulukları konularına ayrılmıştır. Çalışmada bilim ya da araştırma etiği (ahlaki), "bilimsel araştırmanın finansmanı, amacı, konusu, yönteminin saptanması, yürütülmesi ve bulgularının değerlendirilmesi ile ilgili uyulması gerekli ahlaki ve bilimsel standartlar" olarak tanımlanmaktadır (s. 194). Bu bölümde, bilim-iktidar ilişkileri, bilimsel araştırma sürecinde etik ve sosyal sorumluluk konuları da alt bölümler olarak ele alınmaktadır. Sosyal sorumluluk ve bilim etiği üzerine bir örnek olay olarak siyanür kullanımı konusu, tarihsel bir perspektif ile işlenmektedir.

Kitabın bölümlerinde ele alınan konular, metin içinde ya da eklerde sunulan ek açıklamalarla ve örneklerle daha kolay anlaşılabilir ve uygulanabilir kılınmaya çalışılmıştır. Eklerde araştırma sürecine ilişkin anket, görüşme formu, özet, araştırma önerisi, kaynakça, makale ve kitap incelemesi örnekleri ile etiğe aykırı davranış örnekleri verilmektedir. Kitap, araştırma yöntemlerine giriş niteliğinde olmakla beraber, uygulamaya dönük kurgusu ve örnekleri nedeniyle, ağırlıklı sosyal bilimler alanında yüksek lisans ve doktora yapanlara rahatlıkla önerilebilecek bir temel çalışma özelliği taşımaktadır. Çalışmanın mantığı ve kurgusu gereği, proje hazırlamaya ilişkin bir bölüme ve proje örneklerine de kitapta yer verilmesi öğrenciler için çok yararlı olurdu.

Ayşe Alican

Araş. Gör.

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

E-posta: aysealican@hotmail.com

Anthony Giddens, 2001, Üçüncü Yol, Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi, çev. M. Özay, Birey Yayıncılık, İstanbul, 174s.

İngiliz toplumbilimci Anthony Giddens, Polity Press adlı yayınevini sahibidir. İngiltere eski başbakanı ve İşçi Partisi eski lideri Tony Blair'ın da danışmanlığını yapmıştır. Yapılandırma kuramı ve modern toplumlar üzerindeki

bütünsel görüşleriyle tanınan yazarın, 29 dilde yayımlanan 34'ten fazla kitabı bulunmaktadır. Yazar "Üçüncü Yol" kitabının yayımından bir yıl sonra da, "Üçüncü Yol ve Eleştirileri"ni yayımlamıştır. Üçüncü yol yaklaşımın dünyada önde gelen kuramcısı sayılmaktadır.

Yazar, kitabı sosyal demokrat politikaların geleceği ve tüm dünyada egemen hale gelen yeni liberalizm karşısında nasıl bir tutum takınılması gerektiğiyle ilgili günümüzde pek çok ülkede devam etmekte olan tartışmalara katkı sağlamak üzere kaleme almıştır. Bu tartışmanın başlıca nedenleri de 1970'li yılların sonlarına dek endüstrileşmiş ülkelerde uygulanmakta olan "refah devleti uzlaşısı"nın sona erışı, Marksizm'in itibarını yitirışı ve gerçekleşen önemli toplumsal, ekonomik, siyasal ve teknolojik değişikliklerdir. Bu gelişmeler karşısında nasıl bir yol izlenmesi gerektiği ve sosyal demokrasinin bir politik felsefe olarak Keynesçi refah devletine temel oluşturan eski biçimiyle devam edip edemeyeceği belirgin değildir. Sosyal demokratların üçüncü bir yol bulmaları gerekmektedir. Bu kavram, sosyal demokrasi tarihi boyunca, pek çok kez kullanıldığı gibi farklı politik fikirlere mensup yazarlar ve politikacılar tarafından da kullanılmıştır. Sadece Birleşik Krallık'ta değil, ABD'de, Kıta Avrupa'sında, Okyanusya'da ve Latin Amerika'da da kavram yoğun şekilde tartışılmaktadır. Bu kitapta ise Üçüncü Yol kavramı; sosyal demokrasinin yeniden canlanması, sosyal demokratların geçen yüzyıl boyunca pek çok kez üzerinde durmak zorunda kaldıkları konunun günümüzde yeniden ele alınışı bağlamında kullanılmıştır. Üçüncü Yol İngiltere'de Tony Blair ve İşçi Partisi tarafından ortaya konan politikalar ile ilişkilendirilmiştir. Üçüncü Yol kavramı, 19. yy'dan 20.yy'a geçiş döneminde ortaya çıkmıştır ve 1920'li yıllarda politik sağ taraflar arasında popüler hale gelmiştir. Bu kavram genellikle sosyal demokratlar ve sosyalistlerce kullanılmıştır. II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından sosyal demokratlar, Amerikan piyasa kapitalizmi ve Sovyet komünizminden farklı bir yol bulduklarına inanmışlardı.

Giddens'a göre, Üçüncü Yol politikalarının en temel hedefi; vatandaşların zamanımızda yaşanan *küreselleşme*, *kişisel yaşamdaki dönüşümler* ve *doğayla ilişki* bağlamında ortaya çıkan önemli değişimler yoluyla kendi yaşam yollarını çizebilmelerine yardımcı olmaktır. Üçüncü Yol savunucularının da rolü, görünen o ki, yurttaşlarının küreselleşmeye karşı mücadele etmelerine yardım etmek değil, küreselleşmeyle yaşamalarına yardım etmektir..! Giddens, Üçüncü Yol'un değerlerini; eşitlik, ihtiyaç sahiplerinin korunması, özerklik bağlamında özgürlük, sorumluluk yoksa hak da yok, demokrasi yoksa otorite de yok, kozmopolit çoğulculuk ve felsefi muhafazakarlık olarak sıralamıştır. Üçüncü Yol'un küreselleşme konusundaki tutumu, tüm kurgunun yönelişini ortaya koyucu niceliktedir. Üçüncü Yolda, küreselleşmenin dünya için olumlu bir süreci içerdiğine inanılmaktadır. Buna göre; "ekonomik küreselleşme bir realiteyi oluşturmakta, sadece ya da öncelikle ülkelerin ekonomik acıdan karşılıklı bağımlılıkları anlamına gelmemekte, fakat içinde yaşadığımız dönemde zamanın ve mekanın dönüşümüyle ilgili bir kavramdır." (s. 42) Ulus-devlet hayali bir konuma gelmemekte, fakat yapısını değiştirmektedir. Küreselleşme yeni talepler ve aynı zamanda yerel kimliklerin üretilmesi için yeni fırsatlar yaratmak suretiyle etkisini göstermektedir.

Giddens, ayrıca ideal ve açık uçlu bir yapıya sahip olan *Yeni Demokratik Devlet*'i (düşmanı olmayan devleti) tanımlarken; yetki devri, çift yönlü demokratikleşme, kamu alanının canlandırılması, şeffaflık, yönetimde verimlilik, doğrudan demokrasi mekanizması, risk yöneticisi olarak devlet kavramlarını kullanmıştır. Merkeziyetçilikten uzaklaşma ve yetkilerin devredilmesi reformların cazip yönlerini oluşturmakta, bölgelere, şehirlere, yerel platformlara güçlerini iade etmektedir. Fakat bu 'yetki devri' bir güç artışındaki transferle dengelenmelidir; yoksa parçalanmaya yol açar. Geleneksel *yoksullukla mücadele* programlarının yerini toplum merkezli yaklaşımlar almalıdır. Toplumun inşa edilmesi olgusu, destek ağları, kendi kendine yardım, toplumsal sermayenin üretilmesi gibi düşük gelir gruplarının yaşadığı bölgelerde ekonomik canlılığın hayata geçirilmesine yardımcı olacak araçlara vurgu yapmaktadır. Devlet; -herhangi bir şart ileri sürmeksizin- sosyal yardım dağıtmak yerine, uygulayacağı politikalarla, eğitim kaynaklarının, insan sermayesinin ve diğer kişisel yatırım fırsatlarının geliştirilmesinin ve kullanımının teşvik edilmesine yönlendirilmelidir.

Üçüncü Yol perspektifinde, *kamu proje ortaklıklarında*, öncelik kamu çıkarının korunmasını temin ederek, devletin yerine getirdiği uygulamalarda özel teşebbüse daha geniş roller verilmelidir ki, bu da yatırımların artmasına yardımcı olacaktır.

Giddens, Thatcher ve Major hükümeti gibi Blair hükümetinin de "politik ilham kaynağı ABD'dir" fikrini çok iddialı ve ispatlanamaz bulmaktadır. T. Blair, Üçüncü Yolu hem eski tip sosyal demokrasiden, hem de yeni liberalizmden farklı bir çaba olarak görmektedir. Ancak Blair da, program olarak cumhuriyetçi Reagan ve muhafazakar Thatcher politikalarını uygulamış, Bush politikalarına da destek olmuştur. Üçüncü Yol yaklaşımının ne derecede sosyal demokrat olduğu tartışmalıdır. Üçüncü Yol, her ne kadar çeşitli ülkelerde piyasa sosyalizmi anlamında kullanılsa da, küreselleşme, sosyal devlet, serbest piyasa, özelleştirme ve reform gibi kavramlar hususunda oluşturduğu politikalar sonucu başka kısımler altında sunulan bir yeni liberalizm olarak da algılanmaktadır.

Pınar Savaş Yavuzçehre

Araş. Gör.

Pamukkale Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü

E-posta: pinaryav@yahoo.com

Çetin Veysal⁴, 2006, Savaşın Felsefesi, Etik Yayınları, İstanbul, 390s.

Savaş; tanımadıkları, bilmedikleri insanlar ve amaçlar uğruna kendilerini, çocuklarını ve geleceklerini kıyasıya yok etmeye girişen insanların şursuzca giriştikleri bir eylemler toplamı. Saldırganlık, şiddet, yalan ve insanlık dışı her türlü eylemi tek bir bünyede toplayabilen bir eylem alanı. Barış; kardeşlik, eşitlik, özgürlük, saygı vb. insansal nitelikleri içinde barındıran karşılıklı sevgi, paylaşım,

⁴ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü. Yazarın diğer yayınlanmış kitapları: *Felsefe Bir İşe Yarar mı?*, Kasım 2007, Etik Yayınları, İstanbul, 222s; ve *Nesneleşme ve Özgürleşme Sorunu*, 2005, Tek Ağaç Yayıncılık, Ankara, 320s.

yardımlaşma ve tabii ki dayanışma. Bu iki kavram insanlık tarihi boyunca çatışma halinde birbirini izlemiştir. Tarihsel süreç boyunca güncel kalmayı başarabilen bu iki kavramı tüm ayrıntılarıyla işleyen "Savaşın Felsefesi", Doç. Dr. Çetin Veysal'ın araştırmaları, incelemeleri ve kendi görüşleriyle hazırladığı 14 yıllık bir emeğin ürünüdür. Savaş karşıtı olan Veysal'ın bu çalışmasında anlatmaya çalıştığı şey savaş, barış ve savaşın sebepleri hakkında okuyucunun genel bir fikir sahibi olmasını sağlamak.

Savaşın Felsefesi kitabında savaş ve barışın incelenmesi, insanın öznelitliklerinin araştırılmasını önemli kılmaktadır. Çünkü insan bu olguları biçimlendiren yaratıcı olarak, kendi tarihselliğinde yarattığı savaşı ortadan kaldıracak ve her ne kadar imkansız gibi görünse de barışı oluşturabilecek tek varlıktır. Veysal, insanın bu tek varlık olma sürecini tırmanmayı bırakıp dik olarak yürümeye başlamasıyla açıklıyor. Elleri boş kalan insan, sopa kullanma, taş fırlatma gibi tarihi öneme sahip niteliklerini geliştirir. Bu yeteneğiyle bu canlı, doğaya kendini uyduran hayvanlıktan ayrılarak doğayı kendine uydurmanın ilk temellerini atmış olur.

İnsan felsefesi açısından savaş olgusunu değerlendirmek için kültür tarihinin de ön planda tutulması gerektiğini söyleyen Veysal, şiddet ve saldırganlık eğiliminin insanın biyolojik yapısında var olduğunu kabul ediyor. Kendi varlığının sürdürülmesi amacıyla uygun savunmayı içeren bir saldırganlığın söz konusu olduğunu belirtiyor. Ancak, toplumsal yaşamdan doğan saldırganlığı harekete geçiren etken bu değildir. Çünkü bu tür saldırganlık modelinde çoğunlukla savunma nedeni güdülmemektedir. Dolayısıyla savunma nedeni güdülmeyen saldırganlık biçimi tamamen sosyal bir durumdur.

Veysal'a göre insan gelişiminin önündeki engeller, çarpık toplumsal ilişkilerden oluşmakta ve bireyin kendisini güvende hissetmemesine yol açmaktadır. Bu da insanı, bu engellere karşı bir yaşam felsefesi oluşturmaya itmiştir. Devletin de işin içine girmesiyle birlikte ekonomik denetim olgusu "savaşı" bireyle toplum arasındaki ilişki de önemli bir yere oturtmaktadır. Devlet bütçesinin yüzde 30'unun askeri silahlanmaya ayrılması ve bu mevkideki insanların ülke yönetiminde dolaylı ya da direkt olarak aktif halde bulunması, barış isteyenlerin karşısına büyük bir sorun olarak çıkacaktır. Bu konuda bir başka sorun ise 1980 sonrası yıldırma politikası ile birlikte oluşan toplum üzerindeki genel bir bakış açıdır: insan, kendini haklı çıkarmak ve diğer insanların tepkisini çekmemek için 'ben ne yapabilirim ki' veya 'ben de emir kuluyum' gibi sözleri benimsemiş durumdadır. Bu insanın sorumluluğu bir başkasına atıp kendisini geri çekmesi durumu, sonuçları itibarıyla toplum olarak yaşayamamayı getirir.

Savaş sorununun bir diğer nedenini de özel mülkiyetle açıklayan Veysal, tarihte bu olgulara ilk kez ilkel toplumlarda rastlandığını ancak bu savaşın, günümüz savaş olgusundan farklı olduğunu dile getirmektedir. İlk olarak özel mülkiyetin korunması için ortaya çıkan devlet, zamanla gereksinimleri olmayan ürünleri de elde etmek ve zenginlik kaynaklarını eline geçirmek için uğraşmaya başlamıştır. Bu da doğal olarak eşitsizliği doğurmuştur. Çünkü Veysal'a göre eşitsizliğin kaynağı güç, iktidar ilişkileri, hiyerarşi ve özel mülkiyettir.

Özel mülkiyetten sonra köle-efendi ilişkisi içine giren insan, Hobbes'in deyişiyle birbirinin kurdu haline gelmiştir. Hobbes'in "insan, insanın kurdudur"

görüşünü eleştiren Veysel, insanın doğal olarak değil toplumsal ilişkilerden dolayı bu hale geldiğini dile getirir. Ancak insan ilişkilerinden doğan eşitsizlik sorunu yine toplumsallıkla çözülebilecektir. Bu nedenle Veysel’da toplumsallık kavramı önemlidir. Emek ve elbirliği de işin içine girdiği zaman insanın özgürlüğü sağlanmış olacaktır. Ancak savaşın şimdiki konumunu ortaya çıkaran koşullar değişmediği sürece bu özgürlüğün gelmeyeceği açıktır. Bu sorunun kaynağı da oportünist bireycilik anlayışıdır. Bu anlayış da her bireyin kendi çıkarları için acımasızca ötekileri şiddet ve baskı yoluyla yoksullaştırması olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun en büyük örneği günümüzde ABD olarak gösterilebilir. Özellikle kitabın son bölümlerinde yer verdiği ABD ile ilgili bölümlerin insanın kanını donduracak nitelikte olduğunu söylemeden geçemeyiz.

Her şeye rağmen savaşı tamamen olumsuzlamayan Veysel, savaşı ilerici ve gerici olarak ikiye ayırır. İlerici savaşları, insana özgürlüğü getirme amacı olan veya sınıf oluşumlarına karşı savaşlar olarak yorumlayan Veysel, gerici savaşları, yıkım getiren, çıkar doğrultusunda yapılan savaşlar olarak ele almaktadır. Burada ilerici olan savaşlar, insan ırkının gelişmesini sağlayabilecek savaşlar olup, gerici savaşların insan ırkının değil belli bir bölümünün egosunu tatmin etmek ve çıkarlarını korumak için yapıldığını ileri sürer. Bu çıkar doğrultusunda devletler bir diğerine üstünlük kurmak için silahlanmaya inanılmaz bir bütçe ayırmaktadır.

Veysel’a göre günümüzde silahlanmaya ayrılan bütçe ile dünyadaki açlık sorununa kesin bir çözüm bulunabilir. Aslında Prof. Dr. Uluğ Nutku’nun kitabın önsözüne yazdığı şu sözleri Çetin Veysel’ın Savaşın Felsefesi çalışmasının önemini çok iyi özetlemeye yetebilir: “Dünya nüfusunun üçte biri açlık sınırındayken, 1.2 milyar insan okuma yazma bilmezken, ikinci ozon deliği tepemizde açılırken, hiç kimse, nükleer denizaltılar, vurulmaz savaş uçakları yapma lüksüne sahip değildir. Bugün bir deniz piyadesinin teknolojik donanımına harcanan para, yüz çocuğun ilkokuldan üniversite mezuniyetine kadar masrafına eşittir. Hangi akli başında insan ‘bu ne saçmalaktır’ sorusundan kaçabilir?”

Bu da savaş konusunda bir şeyler yapmak gerektiğini bize göstermez mi? Bence savaş bu kadar yakınımızdayken bize bir şey olmayacakmış gibi günlük hayatımıza devam etmemiz, savaşın bizi bulmayacağını göstermez. Savaşın Felsefesi, savaş konusunda insana farklı bakış açıları sunması açısından mutlaka okunması gereken bir kitap.

Onur Varolun

*Öğrenci
Mersin Üniversitesi, Felsefe Bölümü*